

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Sayı : 1815
Tarih : 07.01.2015

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Devlet Özür Dileme Kanun Teklifi gerekçesiyle birlikte ekte sunulmuştur. Gereğinin yapılmasını arz ederim.

Sebahat TUNCEL

HDP İstanbul Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon	-İşgileri -İnsan Haklarını İnceleme			
Esas Komisyon	Anayasa			
Tarih:	20 Ocak 2015		E. No: 2/2606	
Ysm.Uzm.	Bşk.Yrd.	Başkan	Gn.Sek.Yrd.	Gn.Sek.
[Signature]	[Signature]	[Signature]	[Signature]	[Signature]
TBMM BAŞKANI	[Signature]			

İMZA
T.C. DİŞİŞLERİ BAKANLIĞI
2015 01 07

2015 01 07

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BŞK.LİĞİ
07 Ocak 2015
Numara:

T B M M KÜTÜPHANE VE ARŞİV HİZM. BAŞKANLIĞI
07 Ocak 2015
No : 365059

GENEL GEREKÇE

“Barış savaşın olmaması değildir. Barış bir erdemdir, iyiliğe, güvene ve adalete doğru bir meyil, bir zihinsel tutumdur.” Barış ve savaş ikilemi hususunda en geniş tanımlardan biri günümüzden tam 400 yıl önce Benedictus Spinoza tarafından yapılmıştır.

Savaşın olmadığı yerde sulh; sulhun olmadığı yerde savaşın olduğu anlayışı hâkim olsa da toplum içi ilişkiler, toplum devlet ilişkileri, birey toplum ilişkileri, birey doğa ve devlet doğa ilişkileri açısından bu genel kabul yetersiz bir kabuldür. Barışın gerçekleşmesi, ahlaki bir tutum olarak tarih ve toplumlar önünde durmaktadır. Teritoriye bağlı, Anayasal sözleşme ile bağlanmış toplumlar, bu ahlaki ve erdem içeren nosyona sahip oldukları ölçüde devlet-toplum barışını ve toplumsal barışı gerçekleştirebilir.

Ulus devlet; bir ‘yanlış devlet’ biçimi olarak erk-toplum barışını ve toplumsal barışı kadük bırakmak üzere kurgulanmıştır. Barış karşıtı bu biçim, salt savaşların olması üzerinden değil; ‘örtük savaş’ların olması üzerinden de kendisini yeniden üretmektedir. Devlet erki, kendini yenilerken; toplumlar kimlik, cinsiyet, sınıf ve ekoloji üzerinden sömürü ilişkiler durumunu biçim değiştirerek sürdürmüştür.

Bu kapsamda, ulus devletin yarattığı tahribatın giderilmesi açısından bir ahlak nosyonu, erdem bütünü ve barış tahayyülüne ihtiyaç vardır. Nitekim savaş edim; barış inşa’dır. Yani savaş karar verildiği anda hem ilan edilir hem olur. Böylece savaş, toplumlar ve devletler için anlık bir gerçekleşme durumu ile belirli bir yönetici zümresi tarafından dayatılır. Oysa barış, hem erkin hem de toplumun içerisinde bulunması gereken tarihsel ve evrensel bir süreçtir. Bu sürecin gerçekleşmesinin bir ayağı toplumsal kesimler ve toplumsal temsilleri sürece katmak iken, diğer ayağı da geçmişle yüzleşme ve hakikatlerin açığa çıkarılmasıdır.

Barış’ın tarihi bir anlamda ritüel’in tarihidir. İlkel toplumlardan günümüze kadar savaş herhangi bir ritüele ve törene bağlı değil iken, barış bir ritüel ve tören barındırır. İmge düzeyinde barışın güçlenmesi için ritüelin uygulanması, kurgulanmak istenen toplumsal sözleşmeyi güçlendirecek bir niteliğe sahiptir.

Belirli bir teritoride ulus devlet formu ile kurulan, edimsel kuruluşu 1923 olsa da Türkiye modernleşmesinin momenti olan 1908 yılı itibarıyla kurulmaya başlandığı gerçekliğinde ele alınması gereken Türkiye Cumhuriyeti’nde ulus tahayyülü, demokrasi inşasındaki yanlış ve eksiklikler post-nasyonel çağda esaslı bir yüzleşme ihtiyacı ile karşı karşıyadır. Devlet-toplum, toplum-toplum, devlet-doğa, doğa-toplum barışmasının gerçekleşmesi için belirli bir yasal çerçevenin olmaması barış ve yüzleşme ihtiyacının karşılanmasında hukuki bir eksikliktir. Bu kapsamda yasa teklifimiz, Türkiye’de toplumsal barışın gerçekleşmesi için bir çerçeve yasa niteliğindedir.

Türkiye’de toplumsal barışın sağlanmasının ve devlet ile toplumun yeni bir toplumsal sözleşme ile bir gelecek tahayyülü sunmasının önünde, son zamanlarda gündeme 38 Dersim katliamı yanı sıra yaşanmış pek çok insanlığa karşı işlenen suç bulunmaktadır. Dersim dışında Maraş, Sivas, Çorum Katliamları, Ermenilerin, Süryanilerin, Asurilerin ve Pontus Rumların katledilmesi, 12 Eylül askeri darbesi ile tüm muhalif kesimlere yönelik devletin doğrudan yada dolaylı olarak dahil olduğu insanlık suçları gibi pek çok yaşanmış olay bulunmaktadır. Özellikle Türkiye’de etnik kimliği, inancından dolayı baskıya maruz kalmış halkların varlığına dair tarihsel gerçek göz önünde tutulduğunda, devletin resmi olarak özür dilemesi tüm bu gerçeklerle yüzleşmenin önemli bir adımı olacaktır. Yaşanan insanlık suçlarına karşı uzunca süredir toplumsal muhalefet devletin yüzleşmesi yönünde mücadelesini yürütmektedir. Geçmişle yüzleşmeyen bir devlette Hrant Dink’in öldürülmesi gibi hedef gösterilmiş toplumsal kesime yönelik cinayetler devam edebilmektedir. Bu anlamda özür dileme ve yüzleşme bir yandan da “Bir daha Asla” demektir.

Dünyada pek çok ülke, savaş zamanı yaptığı insan hakları ihlalleri, azınlıklara ve kendi halklarına yönelik yapmış olduğu asimilasyon ve toplu katliamlarla ilgili özür dilemiştir. 2008 yılında Avustralya Başbakan’ı Avustralya Parlamentosunda çıkarılan önerenin oylanması ile tüm ülkede canlı yayınla verilerek “Aborjinler”den özür dilemiştir. Kanada 2008 yılında parlamentosunda hazırlanan önergeyi geçirerek, Kızılderililere yönelik geçmişte yapılan asimilasyon politikalarından dolayı özür diledi. Yine Hollanda hükümeti 2000 yılında, 2. Dünya Savaşında Yahudilere, Çingenelere ve Endonezyyalılara karşı yapılan haksızlıklardan dolayı özür dilediğini açıkladı ve tazminat ödemesi yapıldı. ABD’de 2002 yılında başlayarak eyaletler geçmişte yapılan siyahlara yönelik köle ticaretiyle ilgili özür yasayı çıkardı ve bazı eyaletler tazminat ödemesi yaptı. 1993 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti katliamlardan sorumlu “Apartheid” rejiminden dolayı özür diledi.

Tüm dünya örneklerine bakıldığında “geçmişle yüzleşme”nin devleti temsil eden Cumhurbaşkanının ya da Başbakanın Meclis’te bir önerge ya da yasa ile özür dileme prosedürünü gerçekleştirdiği görülmektedir. Yasa ile özür dilemenin yanı sıra tazminat gibi onarıcı önlemler alındığı görülmektedir. Ancak gerçek bir yüzleşmenin Güney Afrika’nın özür dilemesinden sonra oluşturulan Hakikatleri Araştırma Komisyonlarıyla gerçekleştiği, bu komisyonlarla tüm devlet arşivleri açılarak yaşananların ortaya çıkarıldığı bilinmektedir. Bu süreçte, faili meçhul olan cinayetler, toplu katliamlara dair belge ve bilgiler toplanarak bir yandan da gecikmeli olarak da olsa adaletin de sağlanması için bir çabanın sağlanması söz konusudur. Dolayısıyla “geçmişle yüzleşmenin” sadece küçük bir adımını oluşturulan özür

dilemeden ziyade, hükümetin ortaya siyasi bir irade koyarak uzun süreli, bilimsel, gerekirse uluslararası heyetlerin desteğini alarak bunu sağlaması esas olandır.

Yasa teklifimiz Türkiye’de devlet-toplum ilişkisinin güçlendirilmesi amacını açığa çıkarmaktadır. Ayrıca uygulamanın nasıl gerçekleşeceği belirlenmiş, yasa teklifinin yasalaşması durumunda uygulama aşamasının nasıl hayata geçirileceği ifade edilmiştir. Barışa giden yolun taşlarının döşenmesinde sadece yasalaştırma sürecinde değil, inşa sürecinde de Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne bazı yükümlülükler verilmiştir.

Yasa teklifimiz; Türkiye’de belirli durumlarda Ulusal Yas ilan edilmesi yoluyla, ulus tahayyülünün daha kapsayıcı yani devlet toplum ilişkisinin daha yüksek bağlılık düzeyinde olmasını; aynı zamanda ulus içerisinde farklı kimliklerin birliktelik duygusunun gelişmesini ön görmektedir.

Bu amaçla “DEVLET ÖZÜR DİLEME KANUN TEKLİFİ” hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Devletin özür dilemesine dair hazırlanan kanunun amacı belirlenmiştir.

MADDE 2- Özür dilemeye yönelik uygulamanın detayları ve ilkelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

MADDE 3- Uygun bir şekilde yapılan özür dileme dahi gerçek bir hesaplaşma ve yüzleşme için yeterli değildir. Dünya örnekleri göstermiştir ki gerçek bir hesaplaşma ve yüzleşmeyi içermeyen bir özür dileme hedefine ulaşmamakta, toplumsal barışa katkı sunmamaktadır. Bu anlamda özür dilemenin bir yüzleşmeye dönüşebilmesi için kurulması gereken mekanizmalar genel çerçevesiyle sunulmuştur.

MADDE 4- Yüzleşme ve hesaplaşmanın gerçekleşmesi bir yandan hukuksal bazı reformların yapılmasını da getirmektedir. Bu hem mevcut hukukta insan hakları temelli yasal düzenlemelerin eksikliklerinden dolayı gerekliken, bir yandan da sistematik olarak yaşanmış ihlallerin sosyal, tarihi, siyasi ve ekonomik olarak araştırılması ve gerçeğin ortaya konması için özel yasaların gerekliliğine de dayanmaktadır. Bu maddede, tüm dünya deneyimleri sonucunda oluşan uluslararası hukukta ve uluslararası sözleşmeler çerçevesinde yasal düzenlemelerin yapılması amaçlanmıştır.

MADDE 5- Toplumsal hafızanın oluşması için günün ulusal yasal olarak ilan edilmesi amaçlanmıştır.

MADDE 6- Yürürlük maddesidir.

MADDE 7- Yürütme maddesidir.

DEVLET ÖZÜR DİLEME KANUN TEKLİFİ

Amaç ve Kapsam

MADDE 1- Bu kanunun amacı, Türkiye’de yaşanan zorla kaybetmeler, toplu mezarlar gibi insanlık suçları, ağır insan hakları ihlalleri, katliamlar gibi olaylarla yüzleşme ve hesaplaşmanın yaşanabilmesi için devletin sorumluluğunu üstlendiğini belirten ilk aşama olan “resmi özür dileme” aşamasının çerçevesini çizmektir.

Uygulama

MADDE 2- A. Devlet adına Cumhurbaşkanı resmi olarak özür dileyeceği yaşanan insanlık suçu, katliam ya da sistematik ihlallerle ilgili özür dilerken aşağıdaki çerçeveye göre bir metni kamuoyu ile paylaşır.

1. Özür dilenen olayın, tarihi, yeri, olayın içeriği ve mağdurları metin içerisinde net bir şekilde belirtilir. Yaşanan insanlık suçu ya da hak ihlalleri özellikle etnik kimliği, inanç kimliği ya da cinsiyete dayalı bir ayrımcılıktan hareketle işlenmiş ise, özür bireyleri de içerecek şekilde halk ya da gruba yönelik dilenir,
2. Özür dilemenin kapsamının Türkiye Cumhuriyeti Devleti adına, şartlı cümleler koyulmadan net bir şekilde belirtilir,
3. İçeriğinde devletin yaşanan olaydan dolayı sorumluluğu üstlendiği açık bir şekilde belirtilirken, özür dileme özellikle yaşanan olaydaki mağdurları ve yakınları tarafından kabul edilebilir makul bir dille yapılır.
4. Özür dileme töreni kamuya bağlı tüm görsel yayın organlarından canlı yayınlanır.

B. Özür dileme metni TBMM’de Cumhurbaşkanı tarafından, tüm siyasi parti grup başkanlarının ve gruplarının olduğu kamuoyuna açık bir oturumda okunur. Metnin Genel Kurul’da okunmasından hemen sonraki iş günü, olayın yaşandığı yerde Cumhurbaşkanı devlet temsilcisi olarak aynı özür metnini okumak üzere özür diler.

MADDE 3- A. Özür dileme resmi olarak yapıldıktan sonra en fazla 1 yıl içerisinde, konuya özgü TBMM’de yasa ile Hakikatleri Araştırma Komisyonu kurularak, devletin elindeki tüm arşivlerin açılması sağlanır. Komisyonun kurulması ayrı bir yasa ile düzenlenirken; insan hakları örgütlerinin, olayı yaşayanlar ya da yakınlarının komisyonda temsili sağlanır. Komisyon üyelerinde cinsiyet açısından eşit temsil ilkesi benimsenir.

B. Özür dileme sonrasında mağdurların ve yakınlarının maddi ve manevi tazminatları sağlanır. Devlet, özür dilemenin bir yüzleşmeye dönüşmesi için kamuoyunu bilgilendirmede, sürecin şeffaf bir şekilde yürütülmesinde ve sivil toplumun dahil edilmesinde yükümlülük taşır.

MADDE 4- Özr n konusu olan sorunla y zle menin ve hesapla manın ya anabilmesi i in ge mi le y zle me ve hesapla ma, cezasızlık, insanlık su ları, katliamlar gibi konularda ilgili uluslararası s zle melere ve protokollere uygun olarak gerekli yasal d zenlemeler yapılır.

MADDE 5- Olayın ya andığı g n Ulusal Yas olarak ilan edilir.

MADDE 6- Bu Kanun yayımı tarihinde y r rl ge girer.

MADDE 7- Bu Kanun h k mlerini Bakanlar Kurulu y r t r.